

คำวินิจฉัยของ นายปรีชา เถลิงวิชัย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๑๕/๒๕๔๕

วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๕

เรื่อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของนายชุมพล กันธวิวัฒน์ กับพวก ผู้ร้องซึ่งเป็นจำเลยในคดีแพ่ง
หมายเลขคำที่ ๕. ๕๖๖๘/๒๕๔๑ หมายเลขแดงที่ ๕. ๖๑๑/๒๕๔๕ ของศาลแพ่ง เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ
พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖
วรรคห้า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องสรุปได้ว่า

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้นายชุมพล กันธวิวัฒน์ ผู้ร้องกับพวก ร่วมกันชำระหนี้เงินกู้แก่โจทก์
ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (มหาชน) จำนวน ๔,๖๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ย หากไม่ชำระให้ยึด
ที่ดินโฉนดเลขที่ ๖๕๖๖๘ ตำบลลาดยาว (บางซื่อฝั่งเหนือ) อำเภอบางเขน (บางซื่อ) กรุงเทพมหานคร
พร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้โจทก์ หากได้เงินไม่พอให้ยึดทรัพย์สินอื่นของ
ผู้ร้องกับพวก ออกขายทอดตลาดบังคับชำระหนี้โจทก์จนครบ

ผู้ร้องกับพวกอุทธรณ์พร้อมยื่นคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถา

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าผู้ร้องกับพวกมิได้ยากจนเสียทีเดียว และน่าจะพอมีเงินเสียค่าธรรมเนียมศาล
ได้บ้าง ยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ได้ทั้งหมด คดีมีเหตุผลสมควร
ที่จะอุทธรณ์ จึงอนุญาตให้ผู้ร้องกับพวกดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ได้ โดยยกเว้นเฉพาะ
ไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางพร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียม
ศาลชั้นอุทธรณ์ให้ผู้ร้องกับพวกนำมาวางภายใน ๒๐ วัน

ผู้ร้องกับพวกยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้น

ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งว่า ผู้ร้องกับพวกมีงานทำและมีรายได้ ยังมีทางที่จะหาเงินมาชำระค่าธรรมเนียม
ศาลได้ ไม่ใช่คนยากจนถึงขนาดที่ไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ได้ การที่ศาลชั้นต้น
มีคำสั่งให้ยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางศาล
พร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ให้ผู้ร้องกับพวกนำมาวางภายใน ๒๐ วัน นั้นชอบแล้ว
จึงมีคำสั่งยกคำร้อง

ผู้ร้องกับพวกฎีกาคำสั่งของศาลอุทธรณ์

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ผู้ร้องกับพวกไม่มีสิทธิฎีกา จึงไม่รับฎีกา

ผู้ร้องกับพวกยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับฎีกาและโต้แย้งต่อศาลฎีกาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ บัญญัติให้คู่ความที่มีฐานะยากจนมีสิทธิจะฟ้องหรือต่อสู้คดีทางศาลได้ โดยให้ศาลมีคำสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียมเพื่อให้โอกาสคู่ความได้ต่อสู้คดีถึงที่สุด ทั้งนี้ หากกฎหมายกำหนดให้คู่ความจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมศาลทุกกรณีแล้ว จะเป็นการตัดสิทธิหรือปิดโอกาสผู้ซึ่งมีฐานะยากจน ไม่มีเงินเพียงพอหรือไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะนำมาชำระค่าธรรมเนียมศาล ต้องถูกจำกัดสิทธิ ดังนั้น การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า จำกัดสิทธิมิให้ผู้ร้องกับพวกฎีกาคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่มีคำสั่งไม่อนุญาตตามศาลชั้นต้นที่ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล แต่เฉพาะบางส่วน โดยให้ผู้ร้องกับพวกชำระค่าธรรมเนียมบางส่วนซึ่งยังมีจำนวนสูงมาก คดีของผู้ร้องกับพวกมีเหตุสมควรที่ศาลอุทธรณ์จะรับไว้พิจารณาและมีทางชนะคดีได้ในที่สุด การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับฎีกาจึงเป็นการตัดสิทธิผู้ร้องกับพวกอันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ ที่บัญญัติห้ามตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และปวงชนชาวไทยจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันนี้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

ศาลฎีกามีคำสั่งว่า คดีนี้ศาลชั้นต้นได้หยิบยกบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า มาใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยมีคำสั่งไม่รับฎีกาของผู้ร้องกับพวก ซึ่งศาลฎีกาจะต้องใช้บทกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดีนี้ จึงเป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินั้น จึงให้รอการวินิจฉัยมีคำสั่งคดีไว้ชั่วคราว และให้ส่งปัญหาที่ผู้ร้องกับพวกโต้แย้งผ่านสำนักงานศาลยุติธรรมไปตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔

คดีมีปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นกรณีที่ศาลฎีกาจะต้องใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า บังคับแก่คดี ผู้ร้องกับพวกโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ ใช้บังคับมิได้ จึงเป็นกรณีที่โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลใช้บังคับแก่คดีต้องด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ และศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีคำวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น เมื่อศาลฎีกาได้ส่งคำโต้แย้งตามทางการเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย กรณีจึงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

ปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยตามคำร้องมีว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่ คดีนี้เป็นเรื่องศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยดำเนินคดีอย่างคนอนาถา โดยยกเว้นให้ไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมและค่าทนายความที่ต้องใช้แก่โจทก์มาวางศาลพร้อมอุทธรณ์ คงให้จำเลยเสียค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ โดยให้นำมาวางศาลภายใน ๒๐ วัน เป็นการอนุญาตให้ดำเนินคดีอย่างคนอนาถา แต่เพียงบางส่วน

ตามปกติการที่คู่ความฝ่ายใดจะอุทธรณ์หรือฎีกาก็ต้องเสียค่าขึ้นศาล (ค่าธรรมเนียมศาล) ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาอยู่แล้ว คดีนี้ศาลชั้นต้นได้ไต่สวนแล้วเห็นว่า จำเลยยังมีรายได้พอเสียค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์ได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา ๒๕ “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

มาตรา ๓๐ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า “ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลให้แก่เฉพาะบางส่วนหรือมีคำสั่งให้ยกค่าขอเสียทีเดียว ถ้าเป็นการขอฟ้องหรือต่อสู้คดีในชั้นศาลชั้นต้นผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันมีคำสั่ง ถ้าเป็นการขอฟ้องหรือต่อสู้คดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี โดยยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนดเดียวกัน คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด”

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ เป็นบทบัญญัติวางหลักประกันความมั่นคงแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะถูกจำกัดมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ กระทำได้เท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ อันเป็นการวางหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ว่า รัฐสภาจะตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะกระทำได้อย่างใดก็ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น ทั้งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยมีหลักการว่า บุคคลย่อมมีความเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ฯลฯ จะกระทำมิได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถา โดยคู่ความซึ่งมีฐานะยากจนไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลตามที่กฎหมายกำหนดสามารถขอฟ้องหรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถาได้ เนื่องจากกฎหมายประสงค์จะให้ความยุติธรรมแก่บุคคลทั่วไปที่จะดำเนินคดีทางแพ่งซึ่งตามปกติจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล แต่มีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมศาล หากประสงค์จะดำเนินคดีอย่างคนอนาถาต้องยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นศาลจะทำการไต่สวนโดยฟังคู่ความทุกฝ่ายและพิจารณาวินิจฉัยไปตามที่เห็นสมควรถ้าปรากฏว่าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแต่เฉพาะบางส่วนหรือมีคำสั่งให้ยกคำขอเสียทีเดียว หากเป็นการขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาในศาลชั้นต้น ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ หรือหากเป็นการขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี และคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า บัญญัติให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้เป็นที่สุด เนื่องจากการพิจารณาคำขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาของศาลอุทธรณ์มีการถ่วงรอนและทบทวนคำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแต่เฉพาะบางส่วนหรือมีคำสั่งให้ยกคำขอ อันเป็นการใช้ดุลพินิจในการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาของศาลอุทธรณ์ตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว แม้ว่าจะเป็นการจำกัดสิทธิในการฎีกาของผู้ขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถา แต่เป็นการจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็นเพื่อมิให้มีคดีขึ้นศาลสูงจำนวนมากเกินความจำเป็นและการดำเนินคดีเกิดความล่าช้า แต่ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิในการขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถา และมีผลใช้บังคับแก่ผู้ขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ อีกทั้งเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับกับผู้ขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาโดยเสมอภาคกัน และให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน มิได้เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ฯลฯ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคสาม กรณีไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแต่ประการใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖
วรรคห้า ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐

นายปรีชา เถลิมนิชย์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ